

Voetbal in Zuid-Afrika:
ontsnappen uit de township?

WK
ZUID-AFRIKA

Foto links: een speler van Kagiso Porto (in blauw) houdt de tegenstander op afstand.
Foto midden: Schoenen aan voor de training begint.
Foto rechts: Voetbalcoach Sonny traint zijn pupillen elke dag.

Het talent van Kagiso Porto

TEKST ELLES VAN GELDER BEELD ILVY NJIOKIKTJEN

Zuid-Afrika organiseert als eerste Afrikaanse land een WK, maar hoort zeker niet tot de toppers op het continent. De gebrekkige doorstroming van jong talent en het tekort aan gemotiveerde coaches zijn er debet aan. Zuid-Afrika correspondent Elles van Gelder volgde voor IS coach Sonny Sathekge, die in township Kagiso het talent koestert en kweekt.

Zuid-Afrika

Hoofdstad Pretoria
Oppervlakte 1.219.090 m² (29,3 keer Nederland)
Aantal inwoners 49.052.489
BNP per hoofd 10.100 dollar
Human Development Index 125 (van 179 landen)
President Jacob Zuma

De 3e HELFT

Ook na het WK moeten sport en ontwikkeling samengaan. Dat is het uitgangspunt van de 3e HELFT, een platform van Nederlandse sportorganisaties, bedrijven, media en overheid. Dit initiatief van de NCDO wil projecten op het gebied van sport en ontwikkeling na het WK minimaal vier jaar ondersteunen. Zo krijgen voetballeranten bij het project 'Stars in their Eyes' voorlichting over hiv/aids. Verder krijgen men-

sen met een handicap via 'Sports for all day' de kans om kennis te maken met sport. Kijk voor een overzicht van projecten die je kunt steunen, op www.3ehelft.org.

Voetbal en apartheid

Voetbal werd in Zuid-Afrika door de Engelse kolonisten geïntroduceerd en werd vooral populair onder de zwarte bevolking. Zuid-Afrika mocht tijdens een groot deel van het apartheidregime niet meedoen aan internationale toernooien, omdat het land alleen een blank team wilde afvaardigen. In 1992 werd de sportboycot opgeheven. In hun eerste wedstrijd versloeg Bafana Bafana Kameroen met 1-0. In de afgelopen oefenduels maakte het elftal weinig indruk.

De stank is niet te harden als de vieze was in de badkamer ligt. De zeventigjarige Winnie Sathekge knijpt haar neus dicht. Het zijn vooral de voetbalsokken. Daarom is voor de voetbaltenues en sokken nu een speciale houten kist gebouwd die aan het voeteneind van het bed van de voetbalcoach staat, haar veertigjarige zoon Sonny. Daar blijven ze totdat het vijf dagen na de wedstrijd wasdag is. Al twintig jaar wast Winnie iedere donderdag de voetbaloutfits van de club Kagiso Porto. Het zijn 52 shirts, 28 broeken en dertien paar sokken voor 35 spelers. Uren staat ze met de hand het jongenszweet uit de kleren te persen. De modder van het veld kleurt het water bruin. Muren, het hek, stoelen en lijnen doen dienst als droogrek. Winnie zit op haar stoepje voor de deur van haar huis en draait de voetbaloutfits met de zon mee. Het kleine huis in de township Kagiso ten westen van hoofdstad Johannesburg is clubhuis, wasruimte, kantoor en woonhuis ineen. Hier in Ixopo-straat draait het leven van de familie Sathekge maar om één ding: de passie van thuiswonende zoon Sonny voor zijn club Kagiso Porto. Twintig jaar geleden richtte hij de club op om voetbal talent uit zijn achterbuurt een kans te geven.

Te weinig uitdaging

Voetbal is overal in Zuid-Afrika. In totaal zijn zo'n 1,8 miljoen Zuid-Afrikanten geregistreerd als voetballer en bovendien spelen velen buiten officiële structuren. Talent komt moeilijk bovendrijven, zegt de Zuid-Afrikaanse sportjournalist Carlos Amato. De teloorgang van het voetbal komt deels door het verleden, meent hij. "We kenden een sterke traditie van schoolvoetbal maar eind jaren tachtig onderdreef dit in elkaar toen de noodtoestand werd uitgeroepen. Een verloren generatie van voetbal talent was het gevolg." Het apartheidregime investeerde nauwelijks in voetbal. De toenmalige overheid zorgde liever voor mooie velden en kleedkamers en goede trainers voor de ontwikkeling van rugby en cricket, sporten die vooral bij blanken populair waren. In die twee disciplines is Zuid-Afrika nu veel succesvoller dan in het voetbal. Maar ook toen het land in 1994 democratisch werd en een zwarte regering kreeg, werd er nog steeds geen goede strategie ontwikkeld, zegt een collega van Amato, sportjournalist Joe Latakomo. "We hebben nooit nagedacht hoe we spelers van jongs af aan kunnen begeleiden zoals bijvoorbeeld in Brazilië gebeurt."

Foto links: Sonny smeert boterhammen voor de wedstrijd. Foto midden: het speelveld bestaat uit zand en stenen. Foto rechts: Sonny's moeder wast al twintig jaar alle tenues van het voetbalteam van haar zoon.

Wat betekent
het WK in...
KENIA

“Het WK is van ons”

Wie: Okello Abong'o (23)
Is: keeper van het Keniaanse nationale elftal
Waar: Nairobi

“Het ontbreekt Afrika niet aan voetbaltalent”, vindt Okello Abong'o, keeper van het Keniaanse nationale elftal. “Maar nationale teams op het continent presteren vaak matig omdat ze geleid worden door slechte bestuurders.” De voetbalbond in zijn eigen land kenmerkt zich al jaren door ruzies en corruptie.

Okello (23) gelooft niet dat het WK voetbal in Zuid-Afrika daar iets aan verandert. Maar hij is trots dat de kampioenschappen op het continent worden gehouden. “Het is niet een evenement van Zuid-Afrika maar van alle Afrikaanse landen. Het is van ons.”

Zijn favoriete team tijdens het WK is het Nigeriaanse elftal. “Dat team versloeg ons en vernietigde onze kansen op deelname. Dan mag het ook de hoogste eer in de wacht slepen.”

De nationale keeper is geboren en getogen in de sloppenwijk Maathare aan de rand van de hoofdstad Nairobi. Voetballen met zelfgemaakte ballen was de enige sport die kinderen zich daar kunnen permitteren.

Zijn grote voorbeeld is Edwin van der Sar, de sluitpost van Manchester United. In Kenia zijn in het weekeinde de kroegen vol met mensen die op tv de verrichtingen van vooral de Engelse teams volgen. De voetbalstadions zijn echter nagenoeg leeg terwijl kaartjes weinig kosten. Okello hoopt dat het WK daarin verandering brengt. “De interesse in ons eigen voetbal kan groeien als de kampioenschappen een succes zijn en Afrikaanse teams goed presteren.”

Zijn droom is een transfer naar Europa. “Ik kan daar nog veel leren.” Maar ook het salaris is aantrekkelijk. De keeper verdient bij zijn club Thika United zo'n 200 euro per maand en voor elk gewonnen wedstrijd ontvangt hij 30 euro. Het nationale team betaalt 15 euro per dag als hij in een trainingskamp verblijft. Daarmee is een leven buiten de sloppenwijk nauwelijks mogelijk. Okello Abong'o: “Als ik voor iets meer geld in het buitenland kan spelen, heb ik de kans om te sparen om later een gezin te beginnen. Daar heb ik nu geen geld voor.”

ILONA EVELEENS

Als we daar niet aan gaan werken, dan blijven we internationaal slecht presteren. We moeten vanaf de basis beginnen.” Waar het ook aan schort is aan een nationale jeugdcompetitie, zeggen beide voetbal-experts. “Er zijn competities, maar die zijn veelal niet goed georganiseerd”, zegt Latak-gomo. “Daardoor worden talenten te weinig uitgedaagd. Ze krijgen niet het gevoel dat je heel hard moet trainen omdat je sterke tegenstanders tegenover je krijgt.” En er moeten meer gemotiveerde coaches komen. Iemand als Sonny is volgens Latak-gomo een uitzondering. Omdat ze hun talenten nergens onder kunnen brengen, geven veel trainers het na een tijdje op. En de scouts van grote clubs komen niet snel naar uithoeken als Kagiso.

Verloren generatie

Sonny wil van opgeven niet weten. Voetbal is zijn leven. Zelf behoort hij ook tot een verloren generatie. Ooit droomde hij van een carrière als voetballer. Hij had talent. Maar hij raakte aan zijn beide enkels geblesseerd toen hij zeventien was. Toen dacht hij aan een loopbaan als leraar. Maar pas toen hij in 1994 een identiteitsbewijs kreeg, lag die weg voor

hem open. Hij was inmiddels 24 en had geen geld om te gaan studeren. “Ik greep ernaast en ernaast en ernaast”, verwoordt Sonny het verhaal van zijn leven. Hij zit aan het bureau dat middenin het woonhuis staat - het kantoor van Kagiso Porto. Dat zou eigenlijk in een apart gebouw buiten het huis moeten komen. Maar al drie jaar staan er onafgebouwde muren. Het geld voor cement en een dak was op. Sonny zit er niet mee. Trost laat hij certificaten zien die hij kreeg voor cursussen als trainer. “Veel vrienden van me die geen opleiding hebben, werden crimineel”, vertelt hij. “Maar ik wil dat mijn familie trots op me is. Ik wil niet sterven als gangsterbaas.” Dus probeerde hij alsnog carrière te maken in het voetbal door zijn eigen jeugdclub op te zetten. Dat bracht hem bijna wat hij wilde.

Dertig voetballen

Het is zaterdagochtend en twee teams van Kagiso Porto maken zich op voor een wedstrijd. Al om zeven uur 's ochtends verzamelen ze zich bij Sonny's huis. Bij de supermarkt om de hoek koopt hij brood, boter en aanaaklimonade. Zo hebben de jongens in ieder geval wat brandstof om tijdens de wed-

strijd te kunnen vlammen. Nerveus zijn de spelers niet. In de competitie waarin ze spelen, zijn ze zo goed als verzekerd van winst. Sonny weet wat het spelen in een uitdagende competitie in de praktijk kan betekenen. Eens wist hij een jeugdteam van eredivisie team Orlando Pirates uit te dagen tot een partijtje. Dat was twaalf jaar geleden en zijn grootste succes. Een van zijn spelers, de toen zestienjarige Joseph Makhanya, werd ontdekt. Nu

“Ik wil niet sterven als gangsterbaas”

speelt Makhanya al tien seizoenen voor het eerste elftal van de Pirates. De kinderen kleden zich om onder een boom naast het veld. Als het eerste team is uitgespeeld geven ze hun voetbalsokken door aan het tweede team. “Ik heb nooit echt iets terug gezien van Orlando Pirates voor Makhanya”, zegt Sonny terwijl hij vanaf de zijlijn het spel volgt. “Ik had geen advocaat en was eigenlijk wel blij met dertig voetballen die we kregen in ruil voor hem.”

Zijn moeder en zus zitten op een geïmproviseerde tribune van keukenstoelen. Sonny's familie bidt nu voor een nieuw succes, een nieuwe Makhanya. “Iedere dag huil ik voor Sonny”, zegt moeder Winnie. “Terwijl zijn leeftijdsgenoten zich allemaal opwerken, lijkt hij achteruit te boeren. Mijn zoon verdient al twintig jaar bijna niets.”

Uitweg uit armoede

“De spelers van vroeger speelden puur uit liefde voor het spel”, blikt sportjournalist Latak-gomo weemoedig terug. “We vergaten zo ook de zorgen van de apartheid. De huidige generatie ziet het alleen als een manier om geld te verdienen.” Rondkijkend in de township kun je die spelers en coaches geen ongelijk geven. Voetbal kán een uitweg zijn uit armoede. Makhanya, de speler die Sonny groot maakte, loopt over het gras van zijn nieuwe villa in aanbouw in een rijke buurt van Kagiso. “Het is moeilijk om prof te worden”, zegt hij. “Je valt hier niet snel op. Maar ik heb geluk gehad.” Ook hij schudt zijn hoofd over het lot van zijn oude coach. “Hij heeft geen enkel inkomen en dat is verdrietig. Ik denk niet dat ik het zonder hem had gemaakt. Als ik in het buiten-

land zou spelen, had ik genoeg geld om hem wat terug te geven. Maar ik heb het nu zelf nodig. Ik kan nog maar vijf jaar spelen.” Sonny zelf lijkt het allemaal niet te deren. In zijn kamer achter het woonhuis van zijn moeder zit hij op zijn bed onder een golfplaten dak. Trots laat hij het voetbalshirtje zien dat Makhanya droeg als kind. Via Makhanya heeft hij toch nog zijn eigen eredivisiedroom verwezenlijkt. En ooit, als hij geld heeft, schrijft hij zijn team weer in bij een competitie waar zijn spelers het beste uit zichzelf halen en ontdekt kunnen worden. “Dan ga ik onderhandelen. Ik denk dat ik hier nu wel vijf talentjes heb rondlopen.” De voorzitter van Zuid-Afrikaanse voetbalbond SAFA, Kirsten Nematandani, heeft ook hoop voor de toekomst. Hij wil, anders dan zijn voorgangers, inzetten op het bijbrengen van techniek aan de basis. “We moeten zorgen dat scholen goede coaches krijgen en onze kinderen de basistechniek leren vanaf een jaar of zes”, zegt hij. “De coaches kunnen talent eruit pikken en ze naar jeugdscholen sturen die we op gaan zetten in iedere provincie. Als we die weg volgen, krijgen we op termijn betere voetballers.” ■